

GULYÁS LÁSZLÓ SZABOLCS

Az „*abductio*” – egy sajátos középkori jogi fogalom értelmezéséhez*

A középkori magyar jobbágyság jogai közül a szabad lakóhelyváltogatás volt talán a legfontosabb, amit azonban sok esetben próbáltak akadályozni.¹ A jobbágyköltözés ügyében több, eltérő állásponttal rendelkező fél játszott egyszerre szerepet, s ezek mindegyike meghatározott célokkal és ennek érdekében más és más stratégiával közelítette meg a kérdést. A leginkább érintett személyek a régi és az új, azaz választott földesúr, valamint maga a költözni vagy maradni akaró jobbágy voltak. Fontos szereplő volt emellett a királyi hatalom is, amely a szabálytalanságok visszaszorítása érdekében sokszor közvetlenül, azaz dekrétumok révén, máskor viszont közvetlenül, parancslevelek és kiváltságlevelek segítségével avatkozott bele az ügybe, biztosítva az érintettek jogait a költözés során.²

---

* A tanulmány az NKFI K 116594 kutatási pályázata és a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

¹ Helyhiány miatt ezúttal csak a legfontosabb munkákat említeném meg a témában. Kring Miklós: Jobbágyságunk szabad költözéséről. *Századok*, 69. évf. (1935) 390–413.; Székely György: A jobbágyköltözés mint a paraszti harc egyik jellemző formája. In: Tanulmányok a parasztság történetéhez Magyarországon a 14. században. Szerk. Székely György. Bp., 1953. 192–212.; Szabó István: Az 1351. évi jobbágytörvények. *Századok*, 88. évf. (1954) 497–527. Solymosi László: A jobbágyköltözésről szóló határozat helye a költözés gyakorlatában. *Agrártörténeti Szemle*, 14. évf. (1972) 1–40.; Solymosi László: Költözési illeték a 13–14. századi Magyarországon. In: Scripta manent. Ünnepi tanulmányok a 60. életévet betöltött Gerics József professzor tiszteletére. Szerk. Draskóczy István. Bp., 1994. 95–104.; Gulyás László Szabolcs: A jobbágyság szabad költözése a középkorvégi Felső-Tisza-vidéken. *Szabolcs-szatmár-beregi Szemle*, 50. évf. (2015) 49–59.; Mikó Gábor: A parasztság költözési jogának szabályozása II. Ulászló király 1514. évi törvénykönyvében. Hamis értelmezések nyomában. In: Keresztesekből lázadók. Tanulmányok 1514 Magyarországról. (Magyar történelmi emlékek. Értekezések). Szerk. C. Tóth Norbert–Neumann Tibor. Bp., 2015. 319–332.

² Az állam jobbágyköltözéssel kapcsolatos állásfoglalását jól példázza a Zsigmond-korban keletkezett dekrétumok és királyi parancslevelek sora. Mályusz Elemér: Zsigmond király uralma Magyarországon. Bp., 1984. 186–192. és Gulyás László Szabolcs: Luxemburgi Zsigmond jobbágyköltözéssel kapcsolatos rendelkezései. In: „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris”. Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából. Szerk. Bárány Attila–Pósán László. Debrecen, 2014. 242–254.

A felek közötti bonyolult kapcsolat, összetett viszonyrendszer és a motiváció értelmezését azonban nagyban megnehezíti a kor sematikus jogi terminológiahasználata, amely a szabálytalanságok kapcsán kerül elő az oklevelekből. A jogszerű költözés vagy az elhurcolás ténye ugyanis sok esetben igen nehezen állapítható meg pusztán a latin oklevélszövegből. A két cselekmény leírásának jogi terminológiája eleve roppant hasonló. Elhurcolás és szökés esetén ugyanis a jobbágy összes javaival együtt (*simulcum omnibus rebus et bonis ipsorum*), jogtalan költöztetés esetén olykor erőszakkal, fegyveres úton (*potentia mediante, manibus armatis et potentiariae*), valamint a költözési illeték, azaz a terragium és az egyéb tartozások lefizetése nélkül, a költözési engedély, a licentia hiányában (*non petita/habita/obtentia licentia nec iusto suo terragio deposito aliisque debitis suis persolvendis minime persolutis*) hagyta el a birtokot.³ Jogszerű költözés esetén is meglehetősen hasonló az oklevélszövegek megszerkesztésének logikája: mindig azt hangsúlyozzák, hogy a paraszt az engedély birtokában, a terragium letétele és minden tartozása kifizetése után, jogszerűen, a licentia elnyerésével és (olykor) az ország szokásjogának megfelelően távozott.⁴

A költözésekkel összefüggő szabálytalanságokat ráadásul egy olyan kifejezés takarja, amelynek igen sokféle olvasata lehet. Ez pedig nem más, mint az *abductio* (igaz, a legtöbb esetben nem ebben a formában szerepelt az oklevélszövegben, hanem az „elhurcolni” értelmű *abduco* ige megfelelő alakjait használták). Jelentése már önmagában sem konkrét: elvitel, elszállítás; javak, állatok, emberek elhajtása, elrablása; emberek fogságba hurcolása és jogtalan elköltöztetése értelemben egyaránt előfordul a középkori magyarországi okleveles latinságban.⁵

A címben említett „jogi fogalom” kifejezés talán nem is teljes mértékben helytálló meghatározás ebben az esetben. Az „*abductio*” szó ugyanis a középkori Magyarországon nem csupán erre a törvénytelen aktusra, azaz a jobbágyok erőszakos elköltöztetésére volt használatos, hanem számos más tevékenység kifejezésére is. Így viszont nem vált kizárólagossá az alkalmazása, hanem jelentése többretegű volt, ezt a sokoldalú értelmezését pedig az oklevelek is tanúsítják.

Használták például állatok erőszakos elrablásának vagy elhajtásának kifejezésére. Ez a gyakorlat a középkor végéig megjelent a forrásanyagban a különféle hatalmaskodások kapcsán keletkezett ügyekben. Ebben az értelemben a kifejezés alkalmazása minden bizonnyal ugyanúgy a jogszerűtlenséget, azaz a törvénytelen elvezetést kívánta hangsúlyozni, mint erőszakos jobbágyköltöztetés esetén.⁶ Előfordult emellett a legkülönfélébb javak erő-

³ Csak néhány példa ezeknek a szövegpaneleknek az alkalmazására: FCD X/6. 518. (1422), HO IV. 342. (1446), HO II. 313. (1451), Okmányok a kellemesi Melczer család levéltárából. XIII., XIV., XV. század. Közli: Kellemesi Melczer István. Bp., 1890. 111. (1484).

⁴ Jogszerű távozás esetén az oklevélben használt formula általában így fest: „*habita licentia et iusto terragio deposito aliisque solitis debitis persolutis... iuste et iuxta regni nostri consuetudinem*”. – DL 87 800. További hasonló példák: ZO VI. 73., ZO VIII. 357., ZSO X. 178. sz., Teleki XII. 190. Az ilyen esetekben alkalmazott terminológiára és lehetséges párhuzamaira ld. még többek között Krings Miklós: Jobbágyságunk i. m. 408–413.

⁵ A magyarországi középkori latinság szótára. Lexicon Latinitatis medii aevi Hungariae. I–VI. (A–M) Kiadásra előkészítette Boronkay Iván (I–II.), Boronkay Iván–Bellus Ibolya (III.), Boronkay Iván–Szovák Kornél (IV.), Szovák Kornél (V–VI.). Bp., 1987–2017. I/1. 11.

⁶ FCD IX/6. 147. (1367); Neumann Tibor: Bereg megye hatóságának oklevelei (1299–1526). Nyíregyháza, 2006. (továbbiakban: Bereg) 105. sz. (1385); KmJkv II. 2521. sz. (1482); A nagy-károlyi gróf Károlyi-család okmánytára. I–V. Szerk. Géresi Kálmán. Bp., 1882–1897. (továbbiakban:

szakos elrablása és elvitele kapcsán is, ugyanazzal a – törvényellenességet hangsúlyozó – mondanivalóval.⁷ Sőt, nem csupán jogtalanság leírásakor alkalmazták. Egy 1364. évi zálogszerződésben szerepel, hogy a zálog lejárta után a zálogba vevő elviheti a birtokról a javait, és ehhez is az *abduco* ige megfelelő alakját használták. Amikor 1391-ben a pozsonyiak azt a kiváltságot kapták, hogy szabadon kereskedhetnek lóval, megint csak ugyanez a szó került be az oklevélbe, akárcsak akkor, amikor 1475-ben a király engedélyezte, hogy az Eperjesen vásárolt sört bárki kivigye a városból.⁸

Ha nem vagyontárgyakkal összefüggésben, hanem emberekre használták a kifejezést, akkor a legtöbb esetben fogságba hurcolás, illetve erőszakos költöztetés volt a jelentése. Előbbi formája leggyakrabban akkor került elő, amikor ellenség tört be az ország területére és foglyokat vitt el magával. 1281-ben tatárok által, 1319-ben szerbek által elhurcoltakra nézve szerepelt oklevélben, de leggyakrabban a törökök által elvitt népek kapcsán alkalmazták a 14–15. században.⁹ Mindezek mellett, ha valakit csatában ejtettek foglyul, akkor ezt aényt sok esetben szintén ugyanilyen módon fejezték ki.¹⁰ Ha jobbágyot fogtak és hurcoltak el, de nem költöztetés céljából, akkor szintén használhatták az *abduco* igét a szöveg megfogalmazásakor.¹¹

Az *'abductio'* és az *'abduco'* tehát általánosan ismert és elterjedt kifejezés volt a középkori magyarországi okleveles latinságban. A *'valami elvitele, elrablása, elszállítása, elhurcolása'* stb. értelmezés mellett lehetett egy olyan jelentése is, amely kifejezetten a jogellenes magatartásra utalhatott. Valódi jogi terminussá, hivatalos „szakkifejezéssé” azonban csak egyetlen jelentésben vált, ez pedig a jobbágy letelepítés szándékával történő elvitele volt.

Ebben az értelemben, azaz a birtokról történő, idegen úr segítségével vagy akaratából erőszakos úton megvalósított, máshol tervezett letelepedést célzó törvénytelen távozás megnevezésére tudomásom szerint az Árpád-kor végén használták elsőként az oklevelek.¹² De csak igen lassan gyökeresedett meg a következetes használata, hiszen a szolgák és a jobbágyok elvitelére még a 14. század első felében is általában a *deduco*, *traduco*, *aufero*, *transfero*, *adduco* igéket, míg a törvénytelen áttelepítés tényére néha a *translocatió*t is al-

Károlyi) III. 73. (1482); Károlyi III. 143. (1522).

⁷ FCD X/1. 369; Horváth Richárd: Győr megye hatóságának oklevelei (1328–1525). Győr, 2005. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai, Források, tanulmányok 1.) (továbbiakban: Győr) 77.; ZSO VIII. 1064. sz.

⁸ A Pécz nemzetség Apponyi ágának az Apponyi grófok családi levéltárában őrzött oklevelei. I. 1241–1526. Bp., 1906. 185; FCD X/8. 324; Iványi Béla: Eperjes Szabad Királyi Város Levéltára 1245–1526. Szeged, 1931. 525. sz.

⁹ FCD V/3. 153; FCD VIII/2. 200. A törökök által (olykor más népekkel, például bosnyákokkal együtt) elrabolt lakosságra nézve a középkor végéig rengeteg ilyen példánk van. 1345 – FCD IX/1. 297; 1408 – FCD X/8. 485; 1421 – ZSO VIII. 1301. sz. Itt az egész brassói szenátust hurcolta el a török; 1427 – Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli Losonczi Bánffy család történetéhez. I–II. Szerk. Varjú Elemér–Iványi Béla. Bp., 1908–1928. (továbbiakban: Bánffy) I. 577–578; 1439 – FCD VII/3. 84.

¹⁰ ÁÚO VII. 283. (1249), Sopron vármegye története. I–II. Szerk. Nagy Imre. Sopron, 1889–1891. I. 530. (1398).

¹¹ „*unum iobagionem ipsorum in prefata possessione Galad commorantem captivando ad castrum de Beche abducentes*” – Pesty Frigyes: Krassó vármegye története I–IV. Bp., 1881–1885. (továbbiakban: Krassó) III. 249.

¹² 1288. körül (HOKl 111.) és 1297-ben (HO V. 181).

kalmazták, főleg, ha egész falu áttelepítéséről volt szó.¹³ Ennek ellenére nagyjából az 1340-es évektől az *abductio* és az *abduco* használata is mind inkább elterjedt és megszilárdult,¹⁴ s innentől kezdve a középkor végéig következetesen alkalmazták a jobbágyelvitelre, míg a többi, hasonló kifejezés egyre inkább kikopott az írásbeli gyakorlatból, igaz, teljesen soha nem tűnt el.¹⁵ A fogalomnak a jogi írásbeliségben történő megszilárdulására tömөntelen mennyiségű példát lehetne még felsorolni a 14. század végétől a 16. század elejéig.¹⁶

Véleményem szerint nem lehet véletlen, hogy az 1350-es évektől mutatható ki a fogalom jobbágyelvitellel kapcsolatos, mind gyakoribb és következetesebb használata. Ebben az is szerepet játszhatott, hogy a jobbágyköltözésről először értekező 1351. évi törvényben szerepelt elsőként és „hivatalosan” is az *abductio* ilyen értelemben. Az okleveleket írásba foglaló egyházi vagy világi hivatali értelmiség pedig talán erre a törvényszövegre támaszkodva kezdhetete el azt következetesen alkalmazni a mindennapos oklevéladásban is.

Ez, azaz az 1351. évi dekrétum 16. cikkelye kimondta, hogy a jobbágyokat erőszakkal, a saját földesúr engedélye, licentiája nélkül nem lehet elköltöztetni.¹⁷ Innentől kezdve, ha hasonló ügyben intézkedtek a dekrétumok, azt általában – néhány kivételtől eltekintve – ezzel a kifejezéssel foglalták írásba. Bár hozzá kell tenni, eleinte – a Zsigmond-korban – csak ritkán jelent meg az elhurcolás jogesete és annak szankcionálása a törvényszövegekben, mivel ekkoriban főleg a jogtalan jobbágy-visszatartás és a szökés, valamint az ezekkel kapcsolatos peres eljárás kérdése volt az, amit a királyi hatalom rendezni próbált.¹⁸ De a 15. század második harmadától már mind gyakrabban tiltották az elhurcolást is, és ezzel párhuzamosan a kifejezés is egyértelműen tért nyert és igazi jogi műszóvá vált. Szerepelt például Zsigmond 1435. évi nagy dekrétumában,¹⁹ az 1445. évi dekrétumban,²⁰ az 1463. évi dekrétum költözést felfüggesztő cikkelyében,²¹ az 1468. évi dekrétumban,²² az 1470. évi törvény

¹³ FCD V/3. 142. (1282); I. 512. (1319); FCD VIII/3. 135. (1326); AO III. 70. (1329); AO III. 144. (1335); AO III. 217. (1335).

¹⁴ Néhány korai példa: DL 51 219, Szakály Ferenc: Ami Tolna vármegye középkori okleveleiből megmaradt. 1314–1525. Szekszárd, 1998. 8. sz. (1343); AO VI. 200. (1354); DL 49 291 (1360); DL 96 439 (1369).

¹⁵ Olykor továbbra is más szóval fejezték ki a törvénytelen elvitelt: *transfero* – DL 62 810 (1435), *asporto* – DL 90 722 (1508), stb.

¹⁶ 1372 – Kumorovitz L. Bernát: Veszprémi regeszták (1301–1387). Bp., 1953. (Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 2) 681; 1375 – Zala vármegye története. Oklevéltár 1024–1498. I–II. Szerk. Nagy Imre–Véghely Dezső–Nagy Gyula. Bp., 1886–1890. II. 122; 1377 – DL 52 255, A Nagykállói Kállay-család levéltára. (Az oklevelek és egyéb iratok kivonatai) I–II. Bp., 1943. (A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság Kiadványai 1–2. szám) I. 1748. sz.; 1391 – ZO IV. 447; 1401 – Bereg 118. sz., DL 8620; 1412 – ZSO III. 1582. sz.; 1421 – ZSO VIII. 839. sz.; 1437 – Krassó III. 359; 1466 – Bánffy II. 75; 1498 – Károlyi III. 28; 1503 – Győr 123.

¹⁷ „*Nec etiam iobagiones aliquorum regnicolarum nostrorum... absque voluntaria permissione dominorum eorundem iobagionum potenter abducantur.*” – Decreta Regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301–1457. Collectionem manuscriptam Francisci Döry additamentis auxerunt, commentariis notisque illustraverunt Georgius Bónis – Vera Bácskai. Bp., 1976. (továbbiakban: DRH I.) 136.

¹⁸ Gulyás László Szabolcs: Luxemburgi Zsigmond i. m.

¹⁹ DRH I. 265.

²⁰ Uo. 347.

²¹ Decreta Regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1458–1490. Collectionem manuscriptam Francisci Döry additamentis auxerunt, commentariis notisque illustraverunt Georgius Bónis–

szövegében,²³ az 1471. évi dekrétumban,²⁴ és az 1475. és 1482. évi azon rendelkezésekben, miszerint a jobbágyok királyi birtokra költözését felfüggesztették.²⁵ Más kérdések mellett ugyanilyen kontextusban fordult elő az *abductio* kifejezés az 1486. évi dekrétumban is.²⁶ De mindezek mellett ott van az 1492. évi,²⁷ az 1495. évi,²⁸ az 1498. évi,²⁹ az 1504. évi,³⁰ az 1514. évi,³¹ az 1518. évi,³² törvények szövegeiben is, ugyanebben az értelemben. Látható tehát, hogy az *abductio* a 14. századi következetlenség után a 15. századra már egyértelműen a jobbágyelvitel „hivatalos írásbeliségben” használt jogi szakkifejezésévé vált.

A helyzet azonban korántsem ilyen egyszerű. Egyes esetekben ugyanis nagyon nehéz megállapítani, hogy ténylegesen mi állhat a kifejezés papírra vetésének háttérében. A középkori Magyar Királyságban széles körben elterjedt az a tendencia, hogy az új, választott földesúr az új lakóhelyen élő jobbágyaival segítséget nyújtott a költözőnek, azaz a legtöbb-ször akkor is „költöztetés” történt, ha a cselekmény egyébként teljesen törvényes volt.³³ A műveletet – akár jogszerű volt, akár jogellenes – általában egy-egy familiáris, máskor az új lakóhely villicusa, esetleg az officiális vezényelte le.³⁴ A jobbágyok költöztetésben történő részvételének oka részben logisztikai volt, hiszen a költöző javainak szállításában segítettek, de az is erősen felvethető, hogy a paraszttömeg jelenlétével eleve azt akarták elérni, hogy a költözést senki se akadályozhassa meg törvénytelen eszközökkel.

Ha azonban a jogszerűnek tekinthető költözés a jobbágy régi földesurának utólagos véleménye szerint mégis törvénytelenül ment végbe és emiatt a későbbiekben perre vitte az ügyet, ez az új földesúr által szolgáltatott segítségnyújtás a forrásokban máris *abductió*ként jelent meg. Azaz, ha a jobbágy jogszerűen költözött új ura logisztikai segítségével a választott lakóhelyre, de a régi földesúr ezt ellenezte, az ugyanúgy *abductio* volt az ezt megörökítő oklevélben, mint az, ha valójában nem is akart elköltözni, de mégis elhurcolták. Előbbire

---

Geisa Érszegi–Susanna Teke. Bp., 1989. (továbbiakban: DRH II.) 137.

²² DRH II. 177.

²³ Uo. 186.

²⁴ Uo. 197.

²⁵ Uo. 224., 256–257.

²⁶ Uo. 289.

²⁷ The laws of the medieval Kingdom of Hungary Vol. 4. 1490–1526. Decreta Regni Mediaevalis Hungariae. Tomus IV. 1490–1526. From the manuscript of Ferenc Döry edited and translated by Péter Banyó and Martyn Rady, with the assistance of János M. Bak. Idyllwild – Bp., 2012. (továbbiakban: DRMH IV) 42.

²⁸ Uo. 66.

²⁹ Uo. 112., valamint 118.

³⁰ Uo. 167–168.

³¹ Uo. 186.

³² Uo. 218.

³³ Szabályos és szabálytalan költöztetés során szerepet játszó jobbágyokra ld. többek között Szakály Ferenc: Ami Tolna vármegye i. m. 8. sz. (1343), ZSO I. 3715. sz. (1394), ZSO II. 4563. sz. (1406), ZSO IV. 1959. sz. (1414), ZSO VI. 2003. sz. (1418), ZSO VII. 1466. sz. (1420), DL 44 383 (1444), DL 93 082, (1447) stb.

³⁴ A villicus vezetésével – ZSO II. 181. sz., ZSO IV. 1959. sz., ZSO V. 2208. sz. Familiárisok parancsnoklása alatt – ZSO II. 181. sz. (itt a villicus is ott van), ZSO IV. 2634. sz., ZSO VII. 291. sz. Az officiálisok irányításával – ZSO II. 5791. sz. (egészen pontosan a viceofficiálisok vezetik az akciót), ZSO III. 1031. sz., DF 236 602., ZSO V. 1338. sz. (villicusokkal együtt), ZSO VI. 2497. sz., ZO. XI. 49. stb.

jó példa, hogy amikor 1447-ben Alsólindvai Pál azzal vádolta meg Gersei Petőt és Lászlót, Zala megyei ispánokat, hogy Csede nevű falvából két jobbágyát a saját birtokaikon fekvő Pacsá és Mindszent falvakba akarták jogtalanul átköltöztetni, akkor ugyanezt a jogtalanságot sugalló kifejezést alkalmazták az oklevélszövegben, habár később a bevádoltak panaszára a Vas megye által lefolytatott vizsgálat megállapította, hogy a Gerseiek a nevezett bűnökben teljes mértékben ártatlanok.³⁵ Utóbbira, azaz arra nézve, amikor a költöztetés a jobbágy szándékaival teljes mértékben ellentétes volt, lásd például azt az 1496-ban megtörtént esetet, amikor Bátorfi András udvarbírája egy költözni nem akaró, Sebestyén nevű jobbágyot elfogott, így szerevezve tőle ígéretet 40 forint lefizetésére és arra, hogy a Bátorfiak birtokára telepszik át. Ezután pedig a parasztot annak akarata ellenére sikeresen el is hurcoltatta.³⁶ De ugyanúgy *abductio*nak számított az is, ha a paraszt elkövetett bűnei miatt, vagy akármilyen más okból szökni akart, és ehhez a választott új úr segítségét, parasztjainak védelmét kérte. Ez a gyanú merül fel például egy 1468. évi oklevél elbeszélése szerint, amikor Bátmonostori Tóttos László elpanaszolta, hogy Szekcsői Herceg Pál és fia, László kiküldte embereit az egyik Baranya megyei birtokára, és onnan két, latorságért letartóztatott jobbágyot kiszabadítva elhurcoltattak.³⁷

Mondanunk sem kell, hogy egy tekintélyes méretű parasztcsoport megjelenése egy idegen faluban már eleve fenyegető volt, és ha ez a sereglet a saját védelme érdekében, vagy azért, mert valaki akadályozni próbálta őket küldetésükben, az eredeti békés költöztetési terveik ellenére erőszakkal lépett fel a helyiekkel szemben, akkor ez már hatalmaskodásként jelent meg az oklevélszövegben és a véres valóságban is, ahogy a költöztetésből is rögvést „elhurcolás” lett.³⁸ Az *abductio* szó használata alapján tehát nem minden esetben dönthető el egyértelműen a költöztetés törvényes vagy szabályellenes volta, hiszen minden esetben csak az egyik fél – a felperes – álláspontját tükrözik. A költözés hátterének, jogszerűségének megállapítása során csak nagyon óvatosan, a körülményeket és az előzményeket is gondosan mérlegelve szabad a kutatónak eljárnia, hogy a valóság és a jogi tények közötti ellentmondásokat biztonsággal felismerhesse.

---

³⁵ Érdemes figyelni a vádak megfogalmazását: „*non habita licentia nec iusto terragio deposito ad possessiones eorum Pacha et Mendzenth predictas abduci fecissent*” – DL 93 073.

³⁶ „*simulcum omnibus rebus et bonis suis ad eandem portionem suam abduci fecisset*” – DL 30 061.

³⁷ „*duos homines, qui propter certa latrocinia et alia demerita ipsorum illic in captivitate tenebantur, violenter excepissent et abduxissent*” – ZO X. 450. Hasonló ügy 1433-ból: DL 12 941.

³⁸ Az *abductio* kifejezés sokrétű jelentéstartalmát már Szabó István is hangsúlyozta összefoglaló jellegű monográfiájában. Szabó István: A középkori magyar falu. Bp., 1969. 179.